

A budai vár védelmében 1944. dec. 28. - 1945. febr. 11.

1944. Karácsony délutánján bezárult az ellenséges gyűrű Budapest körül. Még azon a napon kiürítettük a Bolyai Műszaki Akadémiát, ahol több csendőr egység állomásozott. A kiürítést az tette szükségessé, hogy az oroszok megjelentek a hegyekből a turista utakon, munkaszolgálatosok vezetésével. A mi századunk a befagyott páncélos járműveket hátra hagyva a Rózsadombra húzódott, ahol a hadvezetőség az új védővonalat szándékozott meghúzni.

Életem legszebb karácsonyi ebédjét költöttük el dr.Németh László író rózsadombi villájában. Az oroszok állandó akna és röppentyűtűzzel árasztották el a dombot. A lövedékek a villa körül robbantak. Az ebédlő hatalmas ablaka nyugatra nézett és minden percben várható volt a becsapódás, azonban szerencsénkre elkerülték a villát. Mi végig ettük az ebédet a házigazda két kislányával, akik ülve maradtak „férfias” bátorságot tanúsítva az ellenséges tűz közepette.

Másnap reggel tovább mentünk a parancs szerint a Várban lévő Nádor-laktanyába, ahová a Műszaki Akadémiáról kivont egységeket rendelték. Mivel az oroszok állandó tűzérési tűz alatt tartották a Nádor-laktanyát, innen is ki kellett költöznünk. Más helyet nem találva, az Úri utcában levő Gyulai-Edelsheim palotába helyeztük át a szálláshelyet. A 150 emberre felduzzasztott gyalogosított páncélos szd.-dal nem fértünk el, tehát Szily István őrnagy zlj.pk. utasított, hogy keressek a századom számára valahol szálláshelyet. Egyúttal közölte, hogy én leszek a szd. parancsnok, mivel dr.Horváth Zoltán szds. századparancsnok velük marad az Edelsheim-palotában. A parancs szerint a királyi palotába vonultam, és ott az Erzsébet királyné Múzeum alatti részben találtam egy több helységről álló légoltalmi helyet. Egyébként ez a rész volt Szálasi honvédelmi miniszterének, Kovarcz Emilnek az irodája. Remekül elhelyeztem a századot, én magam Kovarcz irodájába költöztem, ahol ráadásul egy jó karban lévő díványt is találtam fekvőhelyül. Pár napi semmittevés után Szily őrnagy közölte, hogy mostantól kezdve német alárendeltségbe kerülök és Dietz S.H.D. ezredes csoportjához tartozom századommal együtt. Nem tudtam elképzelni, hogy milyen oknál fogva kellett bennünket a németekhez áthelyezni és hogy miért nem maradhattunk továbbra is a zászlóalj kötelékében. De megszoktam, hogy a parancsot kritizálni nem lehet, csak teljesíteni. Ezután ugyanott az alagsorban találtam egy nagyméretű szenes-fás pincét, ahová beköltöztünk.

A parancsokat közvetlenül dr.Reichel obersturmführertől kaptam, aki civilben gimnáziumi tanár volt Grazban. Ő lett az összekötő tiszt a német parancsnokság és köztem.

Feladatomban a következő volt: szervezzem meg a Várkert védelmét, a Duna felől várható esetleges orosz támadással szemben. A kertnek a siklótól a Döbrentei térig terjedő részét 12 golyószórós váltóállással rendeztem be, állásonként—amit fészeknek nevezünk—3-4 csendőr és sorcsendőrrel. Más nehézfegyverrel mint golyószóróval nem rendelkeztünk. Még azon a napon megtörtént a beásás és megkezdődött a figyelés a Duna felé. Meg voltam győződve –persze magamban-, hogy erről az oldalról támadás nem várható, csakis nyugat felől, az Attila és Krisztina körutak vonalából. A következő napon a Miniszterelnökség és a sikló sarkán elhelyezett betonbunkerben is védőállást foglaltunk.

Pestre persze csak katonai személyeknek a Lánchídon keresztül lehetett közlekedni. Az orosz tűzérés a Csepel-sziget északi végén állott ütegeivel, ahonnan a 21 cm-es lövegeivel lőtte a Várat és a Citadellát. Ha az időjárás kedvező volt és nem volt köd és eső, akkor már reggel 8-kor megjelentek a bombázók a fejként felett és egészen besötétedésig szórták ránk gyilkos bombáikat.

Január elején hírül hozták Pestről, hogy Horvay Attila hdgy, aki eredetileg a páncélos század létszámában volt, súlyos sebesülten a Szt. István kórházban fekszik. A Svábhegyen való bevetés alkalmával Ansaldo kisharckocsijából lőtték ki. Ez a tény is már a katonai vezetés tehetetlenségét és felelőtlenségét jellemezte, hogy a karhatalmi célokra vásárolt Ansaldo kisharckocsikat harcászati célokra alkalmazták. Az olaszok azért adták el többek között a magyar kormánynak, mert Abesszíniában sem váltak be a mezítlábas abesszinokkal szemben. Attilát a nyáron avatták csóhdgynak, majd hozzánk került a századhoz. A hír vétele után Szász csó-rel az öreg Harley Davidson oldalkocsis motorkerékpáron átrobotgunk a Szt.István kórházba. Itt igen magas lázban és általános szepszisben találtuk, ami egy

gránátszilánk által a combján okozott sebesüléstől származott. Az orvos szerint felépülése teljesen reménytelennek látszott a gyógyszerek hiányában. Még csak Aspirinnel sem rendelkeztek. Forró, lázas kezeivel megragadva csuklómat mondta: "Laci, ne hagyjál itt, vigyél magaddal". Másnap meghalt. Mivel üzemanyagunk már nem volt, egy lovas szekéren mentem át a holttestér, hogy azt a Várkertben tisztességesen eltemethessük. Az oroszok már Kispestet elhagyva közeledtek a Nagyvárad térhez, ahol a kórház állott. A halottas kamrában a szó szoros értelmében egy hullahegy aljából kellett kihúzni a tetemet. Sürgősen kocsira rakva indultunk vissza a Várba. Az oroszok már kézifegyverekkel lőtték a kórház környékét.

Az állandóan harcrakész állapot mellett kiképzéssel is foglalkoztunk. Kaptam 30, különféle fegyvernemhez tartozó póttartalékos honvédot, akik már nem tudtak bevonulni csapattestükhöz. Tereskei Gábor hadnagynak adtam át őket kiképzésre, aki a három hadapróddal kezdte meg az oktatást puska és golyószóró kezelésre.

Tehetetlenül néztük az orosz bombázók gyilkos támadásait nap, mint nap után a vár ellen. Szuromi cső szerzett egy nehézpuskát, amit a palota gyönyörű rácsos kapujába rögzítve használtunk az alacsonyan támadó géppuskázó vörös gépek ellen. Nem sok eredménnyel sajnos mivel a gépek csak pillanatig voltak láthatók és máris eltűntek a Sándor tér felett.

Ha jól emlékszem január 15-dikén hatalmas robbanás dobott ki az ágyból. Rohantunk, hogy megállapítsuk a robbanás okát. Amint felértem, láttam a Lánchidat a Dunába zuhanva. Valami összefacsarta a szívemet, keserűség és fájdalom töltött el abban a percben: hát ide jutott Széchenyi gyönyörű hídja. Ezzel aztán minden összeköttetésünk megszakadt Pesttel. Másnap, 16-án lesz a születésnapom, vajon megérem-e a következőt?

Leesett a hó, s az agyonbombázott várkert földjét fehér szőnyeggel takarta be, így legalább nem nagyon látszott a gyönyörű várkertnek a valamikor füves szőnyeggel borított teraszain a háborúnak halálosan vigyorgó torz pusztítása.

Ránk is nehezebb napok virradtak. Kenyér már csak ritkán volt, e mellett ivóvízhiány lépett fel. A kertben lévő két ciszternát fegyveres SS őrizte. Még én is csak szolgálatjegy ellenében vételezhettem fel vizet a század konyhájához. A németeknek a lőszer és élelmiszer utánpótlást ejtőernyővel dobták le a Várkert területére éjjelenként. Fehér ejtőernyővel élelmet, a pirossal pedig lőszert dobtak le. Másnak, mint németnek -különösképpen a ledobott élelem-tartályokhoz- halálbüntetés terhe mellett tilos volt hozzányúlni.

Az orosz légi és tüzérségi tevékenység megelégnék, útegeiket áthozták Csepelről és a Várral szemben a pesti oldalon állították fel. Nappal a Várkertben minden mozgást meg kellett szüntetni. Az oroszok a Bazilika tornyába géppuskaállást építettek, ahonnan a Várkert területére minden kis mozgásra tüzeltek. Megnehezítette a golyószórós állásokban lévőknek meleg étellel való ellátását és váltani is csak a sötétség beálltával lehetett. Nagyon pontosan lőttek az oroszok. Amint valaki elhaladt a folyosón és a nyitott ajtónyíláshoz ért, rögtön megszólalt a Bazilikában lévő géppuska. A németek ezt látva azonnal eltorlaszolták homokzsákokkal a kritikus részt.

A Várhegytől nyugatra az oroszok a Naphegy vonalát érték el, onnan is löni kezdték a Várat. Így most már két oldalról kaptuk az áldást. A gyalogos közlekedés megnehezedett, az Úri utcában lévő zászlóaljparancsnoksághoz naponta bementem és bizony csak kaputól kapuig futással tudtam célomhoz érni. A németek által ledobott tüzérségi lőszer felrobbant és az őrségen álló próbacsendőr tizedest egy szilánk megölte. Könnyen komolyra fordulható incidens történt három német katonával. Egy ablak nélküli fürdőszobában nyugodtan ették az ebédjüket nagy biztonságban érezve magukat, amikor hogy, hogy nem, egy 21cm-es tüzérségi lövedék a falat félig áttörve bevágódott és félig kilógva, katonai nyelven bedöglött. A németek ész nélkül rohantak védett helyre. Félőrai várakozás után kimerészkedtünk a pincéből, hogy a felettünk lévő helységben a döglött gránátot megnézzük. A század fegyver és tűzmestere Gyergyószegi törzsőrmester jelentette, hogy a fel nem robbant lövedék elszállításához segítségre lenne szüksége. Látván az emberek önkéntelen visszahúzódását, mit tehettem volna, mint századparancsnok. Jó példát mutatva, kénytelen voltam segíteni a fel nem robbant lövedéknek a falból való kiemelését és elszállítását. Ketten karjainkba fogva, mint egy bébit vittük fel a Palota udvarába ahol azonnal elásták az emberek. Életünkben egyikünk sem izzadt meg annyira, mint akkor és az óta sem.

A hőmérséklet erősen lezuhant, -8 fokra. Szegény Attila teteme még mindig a Palota lépcsőházában feküdt egy hordágyon letakarva. Sírhely ásásáról egyelőre szó sem lehetett a csonttá fagyott talajban. A németek az ő halottaik holttestét a Palota egyik kis udvarán, mint a hasábfákat rakták fel. A hideg időjárásnak volt köszönhető, hogy nem tört ki járvány.

Egy-egy tűzszünetben felmentem a Palota második emeleti részébe, ahonnan a törött redőnyökön keresztül látcsóval figyeltem a vörös kézen lévő Pestet. Láttam a magyarok ezreit kényszermunkára hajtani. A Kecskeméti utcában az óvóhelyen maradt jövőendő feleségemre gondoltam. Csak pár kilométer választott el bennünket, de mégis két külön világot jelentett akkor Buda és Pest.

Egyik nap meglátogattam dr. Balassa Bálint fhdgy évfolyamtársam és barátom, aki a Nemzeti Számonkérő Szék kötelékében szolgált. A volt tanárunk, Orendi Norbert ezds, aki a NSzK parancsnoka lett, pár évfolyamtársamat átvitt az új alakulatához. Ezek közül kettőt a háború után halálra ítélték és kivégezték. Bálint volt az egyik, dr. Demeter Zoltán volt a másik. Nagyon megörültem Bálint látogatásának, közel hozzánk a Naphegy utcában volt a parancsnokságuk és amikor megtudta, hogy a Várban vagyok, felkeresett. Nagyon csendes és szomorú volt. Az orosz hangszórók naponta név szerint említették, mondván, hogy nemsokára felelni fog tetteiért. Tudta, hogy mi vár rá. Megöleltük egymást és búcsút vettünk a bizonytalan jövőnk elé nézve.

Esténként lejártam az egy emelet mélyen lévő Budapest Hadtestparancsnokságra, ahol v. Hindy Iván vezérezredes úr törzséhez tartozó tisztektől, többek között Darnóy vk.szds és Csergő Endre csó szds-tól érdeklődtem a harctéri helyzet jelenlegi állásáról. Február elején hívtak és örömmel közölték, hogy Bicske felől egy német páncélos ék útban van Buda felé. Állítólag egyes harckocsiknak sikerült a Hűvösvölgyet elérni. Lázasan folyt a szálláscsinálás a felmentő hadosztály embereinek. Már egészen közelről lehetett hallani a német és orosz harckocsik tűzészégi párbaját. Éjjelre azonban minden elcsendesedett. A felmentő egységeket részben az oroszok visszavetették, részben üzemanyag hiányában nem voltak képesek az áttörést folytatni és így a további kísérletezéstől elálltak. Amennyire a felmentés híre mindnyájunkat felvillanyozott, az újabb hírek vétele után sajnos hamar ki kellett ábrándulnunk. Másnap Törzsök Gábor hdgy eltűnt, már csak Kéry Kálmán hdgy, Birkás, Tereskey és dr. Tomzer hadapródok maradtak velem együtt a tisztikarból.

Egyik korai februári hajnalon a napostiszt hadapród azzal ébresztett fel, hogy a 6-os váltóállás egyik csendőrije jelenti, hogy fényjeleket látott leadni a felettünk levő ablakból. Géppisztolyt ragadva rohanunk fel az emeletre, de mire felérünk egy lélek sincs a teremben, de a hóban és az ablaknál lábnyomokat fedezünk fel. Amint kinézek Pest felé látom, hogy a Bazilika tornyából ugyancsak fényjeleket adnak le. Nyilvánvaló, hogy a mi általunk keresett egyén fényjeleire adták a választ.

Másnap a Palota felettünk kigyulladt. Az egész szolgálaton kívüli századdal rohantunk a tüzet oltani, víz nem lévén havat hordtunk kosárban a tűzre. Nagy nehezen sikerült elfojtani a tüzet, sajnos azonban minden a csupasz falig a tűz martalékává vált. A gyönyörű aranyozott tapéták, aranyozott csillárok, képek mind füstté és hamuvá lett. Az orosz tűzesség kihasználta a kivilágítás lehetőségét és gránát-özönnel árasztotta el a Palota keleti szárnyát. Feltétlenül összefüggés volt a fényjelek és a tűz kitörése között. Másnap a németek kivégeztek 4 elfogott egyént, de hogy a gyanúsítottak közöttük voltak vagy sem, azt nem tudom.

Isten különös kegyének tulajdonítottam akkor és még ma is, hogy a Vár kápolnájában lévő gyönyörű és értékes oltárkép és a kupola tetején lévő Szentkorona sértetlen maradt a tüztől.

Sikerült a nagy hideg ellenére a Várkertnek a Döbrentei térre néző teraszán csákánnyal sírt ásni, hogy szegény Attila földi maradványait végre átadhassuk az anyaföldnek egy koporsónak kinevezett ládába helyezve. A temetés előtt egy Luftwaffe repülőtsízt felkeresett, megkért, hogy az előző napon lelőtt két fiatal repülőtsízt ugyanabba a sírba helyezhessék. Természetesen beleegyeztem, hiszen a sírban egyforma bajtársak lesznek. Délben a temetésre kivonultattam egy csendőr díszszakaszt és mindenkit, aki nem volt szolgálatban. Lezajlott a temetés minden sebesülés nélkül, pedig az oroszok észre véve a szokatlan mozgást a kertben, a Gellérthegy Citadellájából tüzet nyitottak ránk. Csodáltam a pap bátorságát, aki az állandó ellenséges tüzelés ellenére befejezte a szertartást. Pár szóval búcsúztam a hősi halált halt fiatal bajtárstól, dísz sorozat puskatűz után visszatértünk a szálláshelyünkre.

Papok jelentek meg /katolikus, protestáns/ hogy gyóntassanak és úrvacsorát osszanak közöttünk.

Egyik sötét este a napostiszt Birkás hadapród őrm -akinek kötelessége volt végig ellenőrizni a golyószórós váltóállásokat és a meleg ételt szétosztani –jelenti „Főhadnagy úr kérem, nem merek egyedül lemenni a sötétben”. Mit csinál erre a századparancsnok? Mondom neki: ”na jól van kadét, lemegyek veled”. Végig jártuk a védelmi fészkeket, sokszor a jeges lépcsőkön a fenekünkön csúszva le a következő teraszra. Amint leértünk az utolsó teraszra, halljuk ám egy repülőgépmotorjának a bűgését, majd pár pillanat múlva a zuhanó bomba suhogását. No mondom, ennek fele se tréfa, feküdj és Miatyánk. Egyszerre csak megszűnt a suhogás és látom, hogy pár méterre tőlünk egy fehér ejtőernyő ereszkedik le a végén egy hosszúkás tartájjal. Már más szabad terület nem lévén, a németek a Várkertbe dobták le a lőszert piros ejtőernyővel és fehérrel az élelmet. Ez is egy élelmet tartalmazó küldés volt és nem bomba, mint ahogyan mi ketten gondoltuk. Ezt is megúsztuk.

Jellemző volt a németekre, hogy még a háború utolsó napjaiban, amikor otthon már jóformán kenyérük sem volt, ide a bezárt védőknek rizst és csokoládét dobtak le. Ki volt adva parancsba, hogy ha más, mint német bontja ki azokat a palackokat, agyonlövök. Később jöttem rá, hogy Szuromi Feri honnan vette a nekem hozott tábla csokoládét.

Az éjjel a szó szoros értelmében hullottak a kitérítések. A németek ejtőernyővel dobták le többek között Hindy vezérezredes lovagkeresztjét.

Egyik nyugodt este lementem a Vár alatt húzódó Attila körútra. A 12-es szám egy szép modern bérház volt, amit a volt belügyminiszter után Rakovszky Iván udvarnak neveztek. Ez egy belügyi bérház volt, ahol csakis a belügy kebelébe tartozók kaphattak lakást. Itt laktam 14 éves koromban a nagyapámmal, aki számvevőségi igazgató volt a Minisztériumban. Több rendőrtiszt is lakott itt, többek között Dr.Rajczy Géza főkapitány-helyettes, aki persze nem ismert meg, hiszen akkor, mint diákot látott és most, mint egy csendőrtiszt jelentem meg. Beszélgettünk, igen pesszimiztikusan nyilatkozott a város közeli elestéről, és hogy nem sok jót várhatunk sem az orosz, sem a magyar kommunistáktól. Mindenre, még a legrosszabbra is el kell készülnünk. Sajnos beigazolódtott, amit megjósolt.

Ezt eddig nem említettem, de januárban 1945.január 1.-i ranggal m.kir.csendőr századossá léptettek elő és az előléptetéseket a Vérmezőn olvasták fel.

Február 11-ikére virradtunk. Mindenütt romok és állati tetemek feküdtek szerteszét. A Várkert gyönyörű fáiból csak csonkok és letört gallyak maradtak meg.

Mindennapi eddelünk a lógulyás -kenyér nélkül- ma is melegen párolgott a csajkáinkban. Ebéd közben a napos jelenti, hogy Dr.Reichel obersturmführer sürgősen kéret. Megértettem a sürgősség okát, amikor közölte velem, hogy Hitler elrendelte a Várból való kitorést, amiről eddig hallani sem akart. A kitorés tervét akkor nem közölte velem, csak annyit, hogy délután 17 órára gyülekezzünk a szemben lévő Honvédelmi Minisztérium épületében. Továbbá közölte, hogy ugyanebben az időben fog odaérkezni 3 német SS század is. Mindössze egy napi élelmet, kézfegyvert és lőszert vihetünk magunkkal. Még azt is hozzátette, hogy Bicskén –a számra már nem emlékszem- bizonyos dombon ilyen és ilyen háromszögelési pontnál találkozunk. Nagyon furcsának hangzott, amikor itt a Várban az egyik utcából a másikba való átjutás életveszedelemmel járt.

Visszaérkezve a század-körletbe azonnal összehívtam a századot, bevonva a váltó állásokban levőket is. Közöltem velük az előbb hallottakat. Láttam úgy az idősebb, mint a fiatal csendőrök arcán a megkönnyebbülést jelentő mosolyt, amelyben a másfél hónapos ostrom minden feszültsége feloldódni látszott.

Mindnyájan úgy gondoltuk, talán mégis sikerülni fog kijutni ebből az egérfogóból.

Lázás készülődés kezdődött, a század irományait, utasításokat, könyveket elégettük. Mind a 150 ember harci lázban készülődött az utolsó próbára. Már délután 3 órára indulásra készen álltunk, amikor egyre erősödő aknatűz árasztotta el a Sándor teret és a körülötte lévő utcákat.. Láttam, hogy még a HM-be való átjutás is nehéz lesz a Sándor téren keresztül. Aknatűzben indítottam a századot rajonként gyors szökellésekkel a Sándor téren keresztül, úgy hogy délután 5 órára a század minden egyes tagja beérkezett a Minisztériumba. Az SS hauptsturmführer századparancsnokkal elindultunk Dietz ezredest megkeresni a további parancsok átvétele céljából. Gyanúsán üres volt a Minisztérium épülete. Az alagsorban megtaláltuk parancsnokunk szobáját. Az iroda ajtaja tárva-nyitva, az asztalfiókok kihúzva üresen, iratok, könyvek szanaszét hevertek. Az egész iroda azt a benyomást keltette, mintha pánikszerűen hagyták volna

el. Mindnyájan az irodában leültünk, várva a jelzett eligazítást. Velem volt még Tereskey hdp.őrm, aki a tolmácsolásnál volt segítségemre.

Kérdezem a németeket, hogy most mit csináljunk? Erre azt felelték, hogy az ezredes úr minden pillanatban megérkezhet. Közben az épületben szétküldött csendőreim jelentették, hogy a velem lévő német tiszteken kívül nincs több német a Minisztériumban. Ezt közöltük Dr.Reichellel, aki először meglepődött, de utána azonnal próbált megnyugtatni, hogy csak várjunk türelemmel. Úgy 18 óra körül igen erős csatazaj hallatszott északi irányból. Megint eltelt egy fél óra várakozással: semmi. Ekkor már én is kezdtem elveszteni a türelmemet, feltevésem szerint a kitörésnek már meg kellett kezdődnie. Ezt megmondtam a németeknek, mire az egyik hauptsturmführer emelt hangon kijelentette: „Ha egy német katona vagy tiszt parancsot kap az előljárójától arra, hogy várjon, akkor annak minden körülmények között várnia kell, mert az előljárója nem fogja őt cserbenhagyni”. Ez a válasz nem elégített ki mondva, hogy a jelenlegi helyzet úgy néz ki, hogy mi minden eligazítás és tájékoztatás nélkül bent maradtunk a harapófogóban. Az időközben nyugati irányba kiküldött felderítő járőr két fő veszteséggel visszaérkezett, jelentve: „ a kitörés megtörtént, északi irányban nincs többé védővonal, s az oroszok előzőnlésének semmi sem áll útjában”.

Az idő már 20 óra körül járhatott. A jelentést hallva hadapródommal az irodát elhagytuk. A németek ezt látva visszahívtak és most már igen csendes hangon közölték, hogy ezek után egymás között beszéljük meg a sürgős tennivalókat. Térképen próbáltuk a kitörés valószínű irányát lerögzíteni, azonban csak feltevésekre voltunk utalva. Egyet határozottan tudtunk, mégpedig azt, hogy másnap, 12-én 24 óráig Bicske X magassági pontot kellene elérnünk. Egy raj erejű harcjárórt küldtek a németek az Ostrom utca irányába, hogy tájékozva legyünk az ottani helyzetről. Egy jó fél óra múlva két SS tért csak vissza véresen a járőrből. Jelentették, hogy az Ostrom utcán próbáltak lemenni a Szél Kálmán tér irányába, azonban olyan erős tüzet kaptak, hogy a harcjárórból csak ők ketten tudtak visszatérni.

Elhatároztuk, hogy máshol próbálkozunk, ezért az épületből az embereket a keskeny Színház utcába gyülekeztettük. Nagyon lassan ment, mivel a kapu el volt torlaszolva homokzsákokkal és azokon keresztül csak két ember tudott kijutni egyszerre. Amikor már kb. 200 ember kijutott, hirtelen irtózatosságnak tűnő zúdulás a szűk és rövid színházutcai részre. Akik már kint voltak, mint az örültek, igyekeztek visszajutni a Honvédelmibe, a biztonságot jelentő falak közé. Pillanatok alatt a szűk utca megtelt jajgatós sebesültekkel és halottakkal. Láttuk, hogy erre nem juthatunk ki, gyerünk más irányba. Az épületből egy keskeny alagúton lehetett déli irányba menni. Rövidesen a Lánchíd és a Krisztina közötti nagy alagútban találtuk magunkat. De itt már elszakadtunk a németektől, mivel ezekben a keskeny alagutakban csakis oszlop egyesével lehetett közlekedni. Itt a nagy alagútban óriási káoszt találtunk, a német SS lovashadosztály próbált kitörni a Lánchíd felőli kijáraton. Egymásra zsúfoltan vártak a lehetőségre, azonban az oroszok nyilvánvalóan tudtak a tervükről, ugyanaz volt a helyzet, mint fenn a Várban a Színház utcai kapunál, hatalmas aknátüzzel zárták le az Alagút kijáratát. A Krisztina felőli kijárat már napok óta be volt falazva. Tehát itt sem lehetett szó a kijutásról.

Más lehetőségünk nem volt, mint visszamenni a kis földalatti folyosóba, folytatni utunkat a Királyi Palota felé. Ez a folyosó tele volt jajgatós és haldokló magyar SS sváb sebesültekkel, úgy, hogy mint azt már mondtam, csak oszlop egyesével lehetett haladni benne. Borzasztó gennyszaggal volt tele a keskeny folyosó. Beérkeztünk a Palotába, ahonnan kiindultunk.

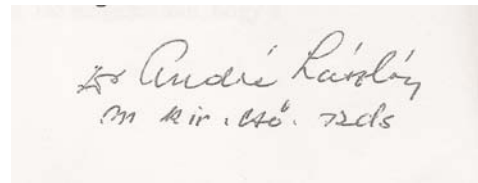
Az emberek szétszéledtek, lehetetlen volt a rajokat, szakaszokat abban a káoszban és szűk helyen együtt tartani. Amikor az udvarlakai őrség épületéhez értünk, Dr.Reichel, aki eddig velünk próbált kijutni, megállt és kijelentette, hogy nem megy tovább, hanem próbál valahogy kijutni a Várból. Búcsút vettünk egymástól és a vele együtt levő 20-25 némettel az udvarlakai őrség épülete mellett vezető Zerge lépcsőn eltűntek. Vártam 5-6 percet, amikor heves puska és géppisztoly tűz után néma csend lett. Gondolom, a lépcső végénél nem jutottak tovább, ahol már nyüzsögtek az oroszok és elvezettel puskázták le a menekülni próbálókat. Szegény Francz nem jut már vissza többé Grazba és tanítani a gimnáziumba. Mi a példát nem követtük, a földalatti folyosón keresztül visszatértünk a Minisztériumba.

Az idő éjfél felé járhatott. Az épület egyik nagy termében összegyűltünk 30-an vagy 40-en a század csendőreiből. Többen nem kerültek elő, vártunk még egy órát. Nem tudtam, hogy mitévő legyek. Az oroszok pontosan tudták a kitörés időpontját, és mondhatni páholyból vadásztak a kitörő egységekre.

Itt búcsút vettem a körülöttem lévő bajtársaktól, megöleltük egymást és bizony a az egyébként katonás, kemény csendőreim közül kevésnek maradt szárazon a szeme. Kijelentettem, hogy tovább nem tudok felelősséget vállalni értük, próbáljon mindenki egyénileg valahol meghúzódni és eltűnni. Tudtuk, hogy jót nem várhatunk, hiszen naponta hangszórózták, hogy majd elbánunk a csendőrökkel, irgalom nem lesz számukra. Ezek után mindenki ment a maga útjára.

Átmentünk egy másik terembe, ahol hatalmas kötegekben civil ruhák voltak felhalmozva. Meglepetésemre ott találtam Bodur Karcsi cső.szds barátomat a feleségével. Ő is a galántai zalj-nál volt századparancsnok. Kérdezem, hogy veled mi történt? Mondja, átlótték a lábát és most mozgásképtelen. Ezen kívül egy csomó törzstiszt is volt a teremben akik átöltözöben voltak civil ruhákba. Karcsiéktól búcsút véve mi is magunkhoz vettünk civil öltözetet és elhagytuk a termet. Legényemmel, Fehér Bélával visszamentünk az alagsorban lévő óvóhelyre, ahol a Palotában lévő postahivatal postafelügyelője és két női alkalmazottja voltak elszállásolva és én adtam már hetek óta nekik enni a lógulyásból. Itt lefeküdtünk, próbáltunk aludni, ami nem ment.

Hajnali 3-4 óra között valaki berohant és rekedt hangon súgta: itt vannak az oroszok. Buda és az ország elesett.

A photograph of a handwritten note on a piece of paper. The text is written in cursive and reads: "Dr. André László" on the first line, and "m.kir. cső. szds" on the second line.

Dr. André László szkv.m.kir.cső. szds. USA